

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Společenský kontext lékařství

sociální lékařství, role lékaře, role medicíny

Jaromír Škoda | jaromir.skoda@lfmotol.cuni.cz

Ústav lékařské etiky a humanitních základů medicíny

1. ročník, Bioetika a psychologie I, LS 26

Obsah

Sociální aspekt

- determinanty
- gradient
- konformita

Zvrat v medicíně

- historie
- eugenika
- u nás

Cvičení

- připomenutí
- cvičení 1, 2 a 3

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Sociální aspekt

kolaps osobní etiky pod sociálním vlivem

Sociální determinanty

Michael Marmot a Richard Wilkinson

- statistická analýza dat pacientů v UK

Black report – 1980

- zdraví koreluje se socioekonomickým statusem bez ohledu na úroveň medicíny

Otázka: Jak tomuto rozumíte?

Sociální determinanty

ODKAZ

Gradient sociální role

- Hierarchii stanovuje rozsah „oběti“ v dané kultuře. ([odkaz](#))

Otázky:

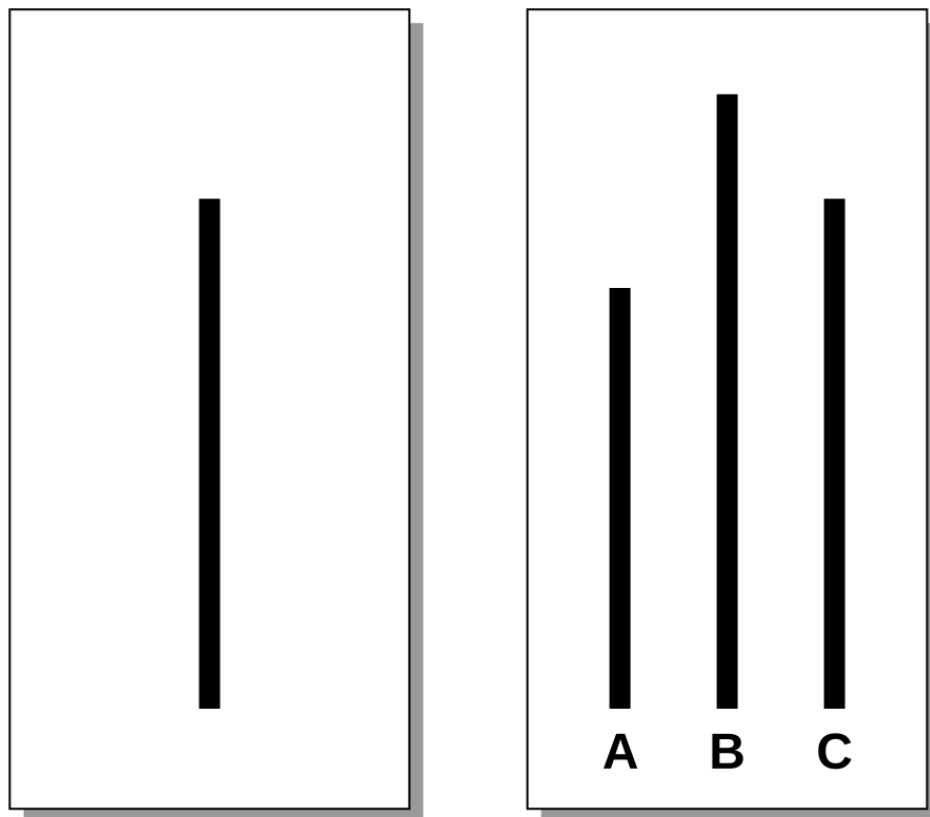
Jaké oběti během studia děláte? A tedy, co implicitně v naší kultuře vnímáme jako „posvátné“?

Co dělá roli lékaře prestižní (konkrétně, co ji dělá mocnou)?

Co znamená pro ochranu sociální role, pokud byla: 1. těžko získaná a 2. chtěná?

Která z úseček vpravo nejlépe odpovídá té vlevo?

Aschův experiment

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Konformita

Milgram experiment (66 % max, CI 28–91 %)

- paternalismus, autorita

Hawtorn efekt (délka cca 8 týdnů)

- observace a zájem

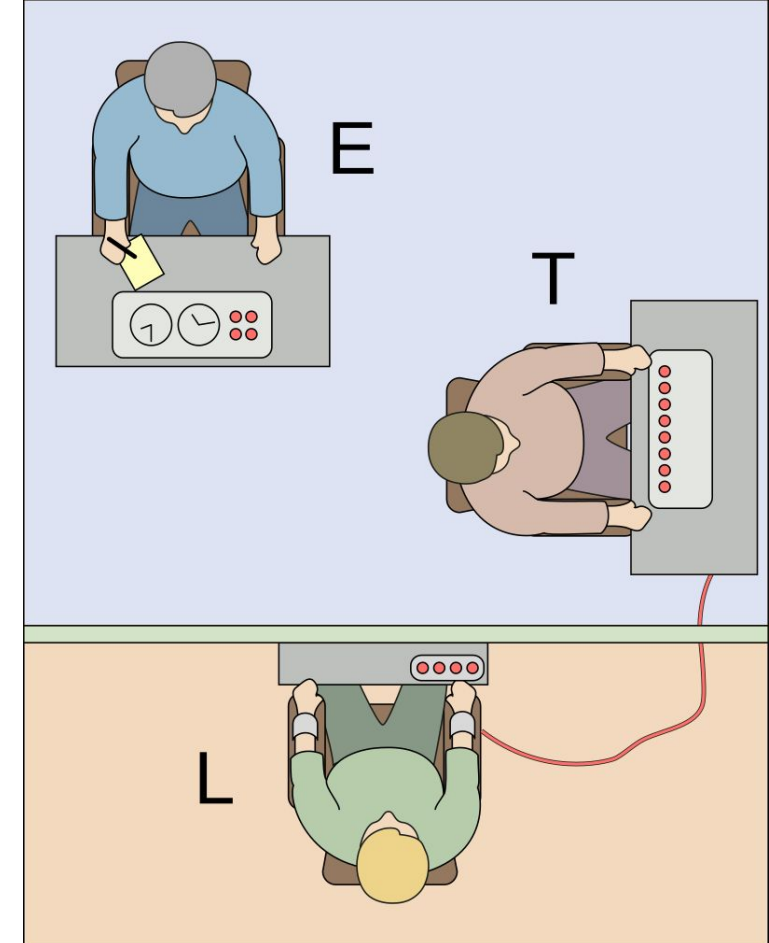
Asch (36 % konformita, 74 % alespoň v jedné otázce)

- identifikace se skupinou (sociální kongurence)

Zimbardo – Stanford

- neprůkazné (kombinace)
- v.s. vliv deindividuace = rozložení zodpovědnosti
- štěpení skupiny

pozn. Zeigernikové efekt – přerušení, nedokončení zlepšuje uchování paměťové stop (studium)

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Zvrat v medicíně

od středověké bezmoci do bezohledné všemoci

Historicky

- Intervenční schopnosti omezené
- Oddělení chirurgie a lékařství, vypsáno již v Chammurapim
 - Otec chirurgie **Sushurta** 6st.BC
 - Otec medicíny **Hippokrates** 5st.BC (+ dietika, + algeziologie, + etika, - chirurgie, - anestetika, - gynek)
 - Otec anatomie **Herophilos** 4st.BC (měl rád vivisekce)
 - převážně ve starověku na výjimky vzdělaní otroci, nízký soc. statut

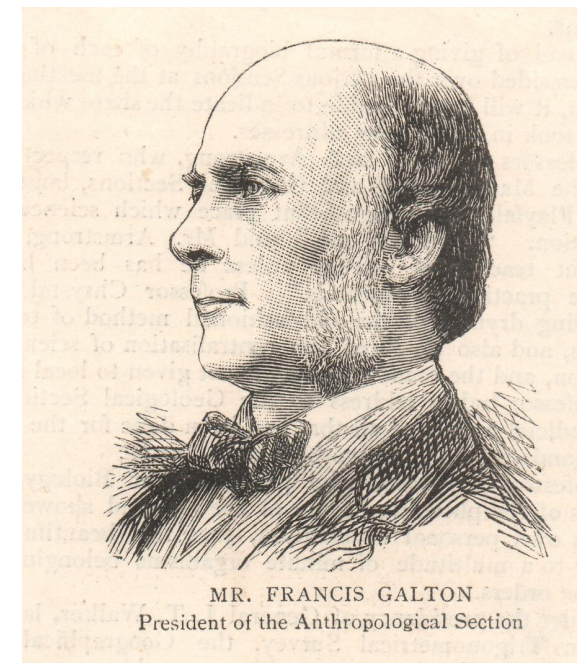
Středověk

- Avicena (Ibn Sina), film: Ranhojič (2013) / The Physician
- Hospitaléři/špitálníci – křižáci
- Do Evropy – vzdělanost křižáci + renesance (mor!).
- V renesanci řádové sestry. V baroku lékaři u šlechtických domů. Osvícenství propojení v nemocnice. Od 18. století medicína s kompetencí a zrychlující vývoj.

Eugenika

- Kombinace: 1. osvícenství a nacionalismus, 2. evoluční teorie a genetika (Darwin a Galton) – sociální darwinismus
- probíhalo *de facto* všude v Evropě (snad vyjma R-U)
- a USA (1907–1963)
 - *American Breeders Associations* a *American Eugenics Associations*
 - Henry Goddard (segregace), Charles Davenport (sterilizace), Madison Grant (exterminace)
 - Vliv feministických spolků na segregaci pacientů a sterilizace s cílem chránit „talentované“ ženy (Sangersová) – sterilizace asi 60 000 jedinců.
 - Afroamerické koncepce desetin – míšení nejlepších mezi rasami (DuBois)

Sociální darwinismus

Eugenika probíhá:

- pozitivně – „šlechtění lidí“ (Lebensborn)
- negativně – redukce „nechtěných“ genů, nástroje:
 1. segregace
 2. sterilizace – systematická x nesystematická
 3. exterminace – aktivní x pasivní

Zdravotní soud, Oddělení prevence epidemií a čisté vody, Jednotka 731, Hygienické služby, Prevence katastrof, Action T4, eutanázie, eugenika

Kontext začátku 20. století

1. Ženy stále omezené v autonomii (u nás 1902 MUDr. Honzáková)
2. rasy za stejný druh, ale s výrazně odlišnou mírou „lidskosti“
3. osvícenské dědictví – ekonomický úspěch = intelekt
4. snížení vlivu církve – autoritu přebírá medicína
5. etické principy jsou – beneficence, nonmaleficence (+ důraz na efektivitu a rychlost metody – minimalizace poškození)

pozn. manifestní extremismus není tak nebezpečný jako zvyšování moci respektované skupiny (např. C. Schmitt).

V „ČR“

- Eugenika a rasové rozdíly součástí základní výuky (např. ZŠ vlastivěda)
- Systematizovaná eskalace s nacismem
- 17.3.1939 (den po vzniku protektorátu) požádala *Česká lékařská komora* Ministerstvo sociální péče o zákaz vykonávání zdravotnické profese u neárijských lékařů. Téhož dne potvrzeno. [odkaz](#)
- V ČR nebyly vyhlazovací tábory pro pacienty
- Sociální inženýrství probíhalo třemi způsoby
 1. tuberkulóza, hlad a zima (psychiatrie)
 2. sterilizace žen a eutanázie dětí (neurologie, pediatrie)
 3. plánované přesuny do táborů u Drážďan a Linze neproběhla (viz dále)

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Cvičení

pro připomenutí, pro představu, pro pochopení

Principy

Principlialismus (Goergetownská mantra / Beauchamp & Childress)

Hippokrates

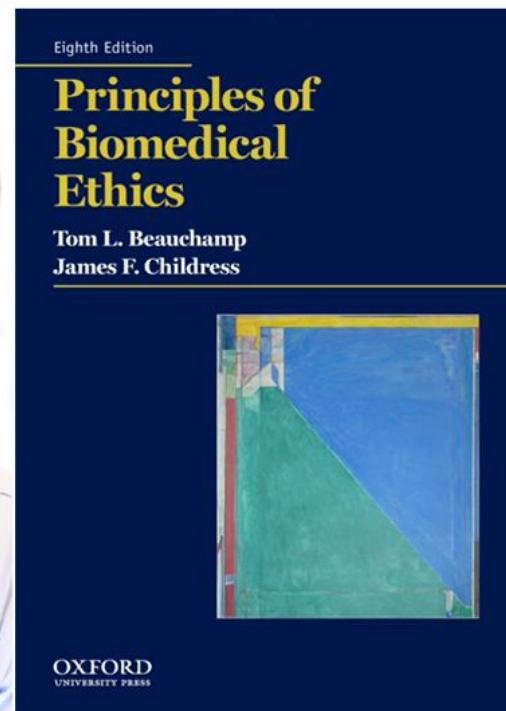
Beneficence

Nonmaleficence

Poválečné

Respekt k autonomii

Spravedlnost

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA
UNIVERZITA KARLOVA

Principialismus

Platí, že jsou:

- *prima facie* – jsou každému jasné (a pokud ne, není člen společnosti)
- jsou úplné – není v nich co dodat
- Nonmaleficence je negativní princip (neříká, co dělat, ale co NE)
- Principy bez vyvážení nejsou etické

=> musí být vyvažovány (tj. ve vztahu mezi sebou)

Cvičení 1 – principy

Jakého principu patří:

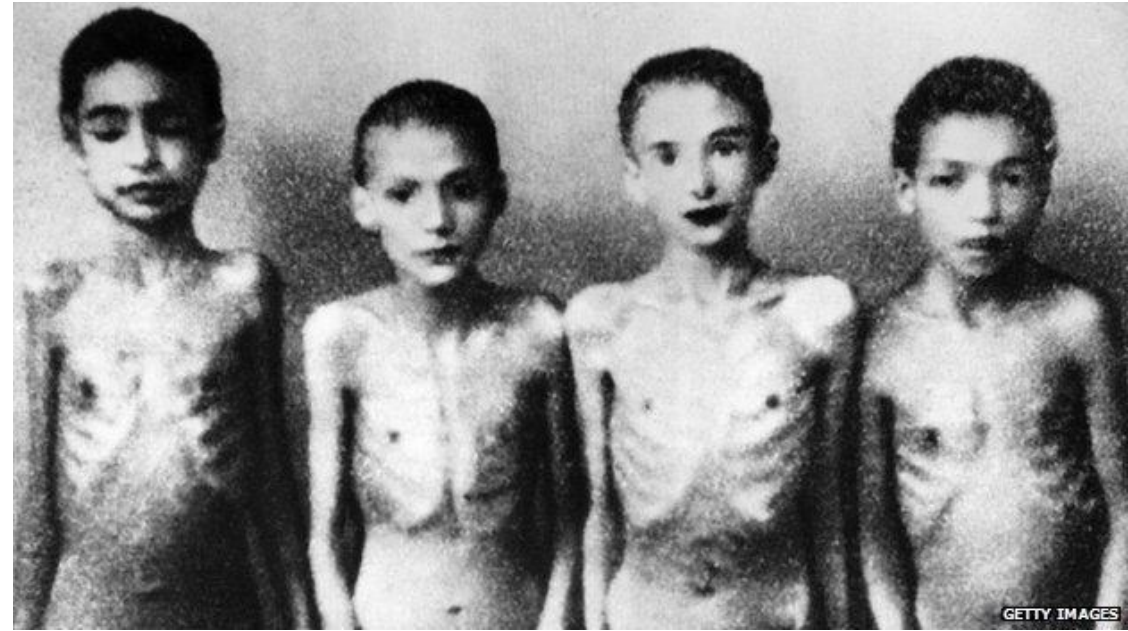
- očkování
- rozdělení času ordinace na pacienta
- reklama o zdravém životním stylu
- metodika péče o pacienta s nemocí x
- rozdělení financí v rámci nemocnice
- dříve vyslovené přání
- trénink KPR

Proč chybí nonmaleficence?

Cvičení 2 – Norimberské procesy (1946 –47)

1. *Jaké zásady bioetiky existovaly v této době?*
2. *Byla nařízení pro exterminaci systémové (v čem), nebo individuální?*

Cvičení 3 – Norimberské procesy (1946 –47)

3. *Jak se němečtí lékaři podle vás hájili v eugenice a experimentech jako:*
- *Němci?*
 - *lékaři?*
4. *Jak mohli tvrdit, že jejich počínání bylo (uved'te ilustraci argumentů):*
- *prospěšné?*
 - *neubližovalo?*
 - *respektovalo autonomii?*
 - *spravedlivé ?*
 - *lege artis?*

